28.9.2017

Eduskunta
Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Työ- ja elinkeinojaosto perjantai 29.09.2017 / Asiantuntijapyyntö

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018
Teema: ELY-keskusten ja TE-toimistojen toimintamenot ja resurssit

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto on pyytänyt Suomen Yrittäjiltä kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2018 teemana ELY-keskusten ja TE-toimistojen toimintamenot ja resurssit.

1. Kasvua ja työtä rakenteita muuttamalla

Talous on selvästi kääntynyt, mikä on erinomainen asia. Kasvu on laaja-alaista ja koskee kaikkia toimialoja, vaikkakin kasvu on tarttunut eri tavalla eri toimialoihin ja yrityksiin toimialojen sisällä. Tässä on perussyy myös sille, miksi tarvittaisiin nykyistä selvästi enemmän yrityskohtaisuutta työehtojen määrittelyyn.

Pienten ja keskisuurten yritysten näkymät ovat tuoreimman pk-yritysbarometrin mukaan kasvusta huolimatta vaatimattomat. Kasvuhakuisten yritysten osuus on kääntynyt laskuun, mikä on vakava signaali. Suomessa on 62 000 pientä ja keskisuurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Määrä on onneksi ollut nousussa.

Kasvu, johon Suomi on keskeisiä kilpailijamaita myöhemmin päässyt mukaan, on suhdanneluonteista eikä se ole seurausta Suomessa tehdyistä rakenneuudistuksista. Nämä uudistukset ovat edelleen tekemättä.

Suomen pahin ongelma on alhainen työllisyysaste, joka pitäisi saada nostettua lähemmäksi 80 prosenttia. On huomattava, että edes hallituksen tavoittelemaan 72 prosentin työllisyysasteeseen ei päästä ilman rakenteiden uudistamista. Avainasemassa on työpaikkasopimisen lisääminen ja työlainsäädännön joustavoittaminen sekä työllistämiskynnyksen madaltaminen. Tällaisia uudistuksia talousarvioesitykseen ei valitettavasti kuitenkaan sisälly.

2. ELY-keskusten ja TE-toimistojen toimintamenot ja resurssit

Työllisyyden lisäämiseksi ja työttömyyden keston lyhentämiseksi otetaan käyttöön aktiivimalli omavastuupäivin. Uudistuksen arvioidaan vähentävän työttömyysturvan määrärahatarvetta 9,5 milj. euroa v. 2018. Työllisyysmäärärahoja lisätään 25 milj. eurolla aktiivimallin toimeenpanoon.

Työnhakijan roolia työnhaussa aktivoidaan. Työttömät ja osa-aikatyössä olevat velvoitetaan hakemaan aikaisempaa tiiviimmän raportointivelvollisuuden velvoittamina omaehtoisesti työtä, minkä lisäksi nykyistä useammalle työttömälle ja osa-aikatyössä olevalle tehdään työtarjouksia.

Työttömyysturvan käyttö yritystoiminnan aloittamiseen sekä lyhytkestoiseen opiskeluun mahdollistetaan, minkä johdosta työttömyysturvamäärärahoihin kohdennetaan yhteensä 13,5 milj. euroa lisäystä.

Suomen Yrittäjien näkemyksen mukaan on erittäin tärkeää kannustaa työttömiä omaan aktiivisuuteen työnhaussa sekä ottamaan vastaan myös lyhyitä ja osa-aikaisia työtehtäviä. Kaikki työ on tärkeää ja auttaa työnhakijaa jatkossa pysyvämpään työllistymiseen. Järjestelmän taloudellisen kestävyyden kannalta on olennaista kannustaa ihmisiä aktiivisemmin hakeutumaan myös työllistymistään edistävään toimintaan.

Aktiivimallin ja muiden ehdotettujen muutosten vaikutuksia on kuitenkin syytä seurata tarkasti. Vallitsevassa työmarkkinatilanteessa olennaista olisi vielä laajempi työn kysyntää ja tarjontaa koskeva työmarkkinoiden kokonaisuudistus.

Kannatamme esitystä, jonka mukaan työttömyysturvaa voidaan käyttää yritystoiminnan aloittamiseen. Alkaneen yritystoiminnan osalta ei suoritettaisi pää- ja sivutoimisuuden arviointia toiminnan ensimmäisen neljän kuukauden ajalta. Muutos koskisi myös työssä ollessa aloitettua toimintaa, mikä kannustaisi myös irtisanottuja mahdollisimman nopeaan itsensä työllistämiseen. Neljän kuukauden kuluttua yritystoiminnan työllistävyyttä arvioitaisiin kuten nykyisin.

Muutos ei edellytä työttömyysturvajärjestelmän peruslähtökohdista luopumista, vaan jatkossakin työttömyysetuudella varmistetaan riittävä toimeentulo silloin, kun henkilöllä on tuen tarve kokoaikatyön puuttumisen vuoksi. Järjestelmän tarkoituksena ei ole tukea kannattamatonta yritystoimintaa tai vääristää markkinoita. Uskomme uudistuksen lisäävän työttömien ryhtymistä yrittäjäksi, kun heillä ei ole välitöntä pelkoa työttömyysetuuden menettämisestä yritystoiminnan aloittamisen vuoksi.

Talousarvioesitykseen liittyy myös ehdotus työttömyysturvalain muuttamisesta siten, että mahdollistetaan opiskelu työttömyysturvalla ilman tarveharkintaa kuuden kuukauden ajan. Koska opiskelu käytännössä rahoitetaan työttömyysturvalla, pidämme tärkeänä, että henkilöllä on velvollisuus vastaanottaa työtä opiskelusta huolimatta. Huomautamme, että Suomen Yrittäjät on esittänyt aikuiskoulutustuen hyödyntämistä työttömien opiskelussa. Tällä mallilla saataisiin hyödynnettyä nykyisiä rakenteita ja samalla tuettua työttömän opiskeluja tavalla, joka lisäisi hänen työmarkkinakelpoisuuttaan.

Pidämme hyvänä myös sitä, että työnhakijoita kannustetaan hakemaan työtä myös normaalien työssäkäyntialueidensa ulkopuolelta. Maassamme on työvoiman alueellinen kohtaanto-ongelma.

3. Maakuntauudistuksen riskikohdat koskien TEM:n hallinnonalan tehtäviä

Maakunnan tehtävät liittyvät kiinteästi elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittämiseen. Yritysten näkökulmasta ratkaisevaa on palveluiden sujuva saatavuus ja maakunnan selkeä rooli palvelujen järjestäjänä, ei tuottajana.

Palvelujen sujuva saatavuus

Yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen on tärkeä osa valmistella olevaa uudistusta. Kasvupalveluiden osalta uudistus parhaimmillaan selkeyttää palvelujärjestelmää ja kunkin toimijan vastuita sekä lisää palveluiden asiakaslähtöisyyttä. Palveluiden on muodostettava saumaton ketju maailmalta maakuntiin ja kuntiin sekä kunnista ja maakunnista maailmalle.

Uudistuksen yhteydessä on keskusteltu kuntien roolista kasvupalveluiden järjestäjänä ja tuottajana. Vaikka annettava lainsäädäntö ei koske kuntien toimintaa, on välttämätöntä, että kuntien elinvoimapalvelut nähdään osana kokonaisuutta.

Palvelujen saatavuuden ja kriteerien maakuntien välillä tulee olla yhtenäiset.

Rekrytointituen resurssit varmistettava

Rekrytointi on pk-yrityksille merkittävä prosessi, joka ei välttämättä toistu usein. Siksi on äärimmäisen tärkeää, että varmistetaan yrittäjien palvelu. Jäsenyrityksistä saamamme palautteen perusteella tämä on toisinaan ongelma. Työttömien työnhakijoiden aktivoiminen haukkaa liian ison osan resursseista ja aktivointi määrittelee liiaksi työnantajille annettavaa palvelua. Käytännössä tämä voi näkyä esimerkiksi niin, että yrityksille ehdotetaan työnhakijoiksi henkilöitä, joiden osaaminen tai motivaatio eivät kohtaa avoinna olevan työpaikan vaatimuksia.

Pk-yrittäjille on tärkeää saada ammattitaitoista, luotettavaa ja nopeaa apua rekrytointiprosessissa. Työnhakijoiden kuntouttaminen tulee nähdä tästä erillisenä, ehkä enemmän sosiaalitoimeen liittyvänä prosessina.

Maakunta on järjestäjä, ei tuottaja

Maakuntauudistuksen tavoitteita ei saavuteta hallintorakenteita muuttamalla. Tarvitaan rohkeaa toimintatapojen uudistamista, mikä on mahdollista vain avoimen kustannus- ja laatuvertailun sekä terveen kilpailun avulla. Nämä taas edellyttävät järjestäjän ja tuottajan selkeää erottamista.

Tulevat maakunnat ovat palveluiden järjestäjiä, eivät tuottajia. Palveluiden järjestäjänä maakunnan keskeisin tehtävä on varmistaa, että verorahat käytetään vastuullisesti, markkinat toimivat ja palvelut tuotetaan monituottajamallilla.

Monituottajamalli tarkoittaa, että maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia palveluita toteuttavat erilaiset toimijat, yrittäjät, yritykset, järjestöt. Jos maakunnat tuottavat palveluita itse, ne asetetaan samalle viivalle muiden kanssa eli markkinoilla toimiva tuotanto yhtiöitetään.

Maakunnille tulee osana järjestämisvastuuta antaa myös nimenomainen laissa määritelty vastuu huolehtia palvelumarkkinoiden kehittymisestä. Tämän tulee koskea sote-, kasvupalvelu ja muitakin maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja.

On äärimmäisen tärkeää, että maakunta, sen vaaleilla valittavat päättäjät ja virkamiehet sisäistävät maakunnan roolin palvelujen järjestäjänä. Tämä vaatii vahvaa muutosjohtamista ja omistajaohjauksen osaamiseen panostamista maakunnissa.

Riskinä yritys- ja työvoimapalvelujen rahoitus

Sote- ja maakuntauudistuksessa on esitetty, että maakunta saa valtiolta yleiskatteellisen rahoituksen kaikkien tehtäviensä hoitoon. Maakuntien itsehallinnon näkökulmasta se on perusteltua.

Suomen Yrittäjien mielestä tässä on kuitenkin riskinä, että yritys- ja työvoimapalvelujen rahoitus kärsii sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksella. On äärimmäisen tärkeää, että tämä riski tiedostetaan TEM:n hallinnonalan tehtäviä maakunnille siirrettäessä. Elinvoiman ja aluekehittämisen merkityksen sisäistävä maakunta ymmärtää näiden palvelujen merkityksen, mutta on tärkeää, että uudistuksessa luodaan maakunnille riittävät kannusteet huolehtia yrityksille suunnattujen palvelujen laadusta ja saatavuudesta.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Mari Kokko
kenttäjohtaja